

DEN EUROPEISKA ARBETARRÖRELSEN: POLITISK OCH IDEOLOGISK KRIS I ETT ALLTMER AUKTORITÄRT EU

av Asbjörn Wahl (Monthly Review, January 2014)

Dagens Europa kännetecknas av ett akut ekonomiskt och politiskt drama. Finanskrisens fruktansvärda trauma har följts av en statsskuldskatastrof. I de djupast drabbade länderna har folket ställts inför massiva attacker på offentliga tjänster, löner, pensioner, fackföreningar och sociala rättigheter. Den drakoniska åtstramningspolitiken har drivit situationen i dessa länder från dålig till värre, och har lett till en djup depression. Resultatet är en allt allvarligare social och politisk kris. Massarbetslösheten växer, och både i Grekland och Spanien har ungdomsarbetslösheten nu passerat 50 procent. I Europeiska unionen leder detta till intensivare interna konfrontationer, av både socialt och politiskt slag.

Inför dessa multipla kriser verkar den traditionella arbetarrörelsen bortkommen och delvis förlamad. Socialdemokraterna befinner sig i politisk och ideologisk förvirring, vilket återspeglar en djup kris i dessa rörelser. Å ena sidan har socialdemokraterna spelat en ledande roll i de våldsamma angreppen på fackföreningarna och välfärdsstaten i länder där de har varit vid makten. Å andra sidan antar andra socialdemokrater uttalanden och stöder upprop som skarpt fördömer EUs politiska inriktning. De fackliga organisationerna har också drabbats av de många kriserna, och de har inte kunnat stävja attackerna. Naturligtvis försvarar massarbetslöshet också deras makt och inflytande vid förhandlingsbordet. Omfattande omstrukturering av industrier, privatisering av offentliga tjänster, samt ökad användning av inhyrd personal har bidragit till fackets minskade makt.

Denna förlamning av den politiska vänstern illustrerades under 2011 då stora massor av unga människor protesterade i länder som Spanien, Grekland, Portugal och Italien. Proteströrelserna inspirerades mer av vad som hände på Tahrirtorget i Kairo än av politiska partier eller fackföreningar i deras egna hemländer. De senare var knappast närvarande för att bygga allianser, att politisera, eller att bidra till att ge riktning åt och innehåll i kampen. I stället har stora delar av fackföreningsbyråkratin stagnerat i en social-partnerskapsideologi som inte längre har någon mening, eftersom de kapitalistiska krafterna har dragit sig ur den historiska kompromissen mellan arbete och kapital som ingicks efter andra världskriget, och gått på offensiven för att besegra fackföreningsrörelsen och bli av med de bästa delarna av välfärdsstaten.

Samtidigt som den djupaste och allvarligaste ekonomiska krisen sedan depressionen på 1930-talet utspelar sig, har kritik av kapitalismen mer eller mindre tystnat. Fackföreningarna och den övriga arbetarrörelsen står inte längre för ett allmänt, trovärdigt alternativ till den krisdrabbade kapitalismen som skapar massarbetslöshet, fattigdom, lidande och elände på stora delar av den europeiska kontinenten. I den mån fackföreningarna har lagt fram alternativa förslag, har de struntat i strategier och varken visat förmåga eller vilja att använda de medel som krävs för att vinna mark. På EU-nivå har fackföreningar-

na skärpt sin retorik, men de har tvekat när det gäller den nödvändiga mobiliseringen för att stå emot attackerna.

Hur har detta varit möjligt i en del av världen som har hyst några av de starkaste och mest militanta fackföreningarna och arbetarrörelserna i världen? Varför har opposition och motstånd inte varit starkare? Och hur har vi kommit till den punkt där socialdemokratiska regeringar i Grekland, Spanien och Portugal har stått för några av de allvarligaste attackerna mot fackföreningarna och välfärdsstaten, till dess att motstånd från befolkningen och frustrerade väljare sparkade dem från makten och ersatte dem med högerregeringar som var än mer trogna finanskapitalet?

Denna artikel behandlar de utmaningar och hinder som fackföreningarna nu står inför i EU. Det finns ett antal strukturella hinder som EU som överstatlig institution representerar samt interna politiska-ideologiska barriärer som hindrar fackföreningarna från att fullgöra sin roll i den aktuella situationen. De viktigaste utvecklingarna som utmanar såväl som hotar, vad många kallar det sociala Europa kommer att beskrivas: attacker mot offentliga tjänster, pensioner, löner och arbetsvillkor, samt starka antidemokratiska tendenser. Men först är det nödvändigt att kort ta upp den roll som socialdemokratin i Europa har idag mot bakgrund av dess historia.

Socialdemokratins historiska roll

Mycket tyder nu på att socialdemokratins historiska epok är över. Detta betyder inte att politiska partier som kallar sig socialdemokratiska (eller socialistiska, som de kallar sig i södra Europa) inte kommer att kunna vinna val och bilda regeringar, ensamma eller med andra parter. Dock verkar den roll socialdemokratin har spelat historiskt, som en partipolitisk struktur med ett speciellt progressivt socialt projekt, nu vara oåterkalleligen över. Det ursprungliga målet för socialdemokratin att utveckla demokratisk socialism genom gradvisa reformer, att placera ekonomin under politisk kontroll och att uppfylla de ekonomiska och sociala behoven hos den stora majoriteten av befolkningen, gavs upp för länge sedan. Därför kommer inriktningen här att vara på den roll som den spelade under sin guldålder, välfärdskapitalismens tid, som ett inomkapitalistiskt parti med ett socialt projekt.

Förändringen av de socialdemokratiska partiernas karaktär har växt fram under lång tid, men dagens mer intensiva sociala motsättningar hjälper till att avslöja vad som döljer sig under den politiska retorikens tunna slöja. I de EU-länder där socialdemokratin har haft makten under de senaste åren, har dess ledare varit lojala utövare av en brutal åtstramningspolitik, och de har övervakat massiva angrepp på välfärdsstaten och fackföreningarna. Detta har i sin tur bland annat lett till kraftigt minskat stöd. Med få undantag är de i dag knappt representerade i de europeiska regeringarna.

Socialdemokratins roll under sin guldålder var att ad-

ministrera klasskompromissen, inte att företräda arbetstagarerna mot kapitalet, utan att medla mellan klasserna inom ramen för en reglerad kapitalistisk ekonomi. Som ett resultat av detta har partierna (särskilt när de var vid makten under lång tid) ändrats, från massorganisationer med arbetare till byråkratiska organisationer som är starkt integrerade i statsapparaten, med dramatiska förluster i medlemskap som följd. Deras organisationer har i allt större utsträckning omvandlas till instrument för politiska karriärer och kampanjmaskiner för en ny politisk elit.

Baserad som socialdemokratien var på klasskompromissen, sjönk den ner i en allt djupare politisk och ideologisk kris, samtidigt som kapitalägarna prioriterade upp sitt behov av att ackumulera kapital och successivt började dra sig tillbaka från den historiska kompromissen kring 1980. De socialdemokratiska partierna var så djupt integrerade i statsapparaten att de ändrades samtidigt med staten, när den blev starkt påverkad av den framväxande nyliberala hegemonin. Socialdemokratiska partier har därmed i hög grad bidragit till avregleringen, privatiseringen och attackerna på offentlig välfärd de senaste decennierna. Detta har varit sant oavsett om det skedde under etiketten "den tredje vägen", som i Storbritannien, Die neue Mitte, som det hette i Tyskland under Gerhard Schröder; eller till och med under folkhemmets fladdrande fana i Sverige. Faktum är att när socialdemokratiska regeringar för första och enda gången i EU: s historia var i majoritet i slutet av 1990, skedde ingen förändring i EU: s nyliberala politik. Detta ledde en kommentator på den tiden att dra slutsatsen "Det finns inte mycket kvar av vänstern." (There is not much left of the left.)

Det politisk-ideologiska förfallet till vänster illustrerades väl av de många meningslösa uttalanden om regeringens krisåtgärder som kom i spåren av den finansiella krisen. Många socialdemokrater i Europa uppgav att de stora statliga räddningsaktionerna till banker och finansinstitut var bevis på att vänsterpolitiken var på väg tillbaka. Statliga regleringar och keynesianism hade återigen kommit att hedras och värdesättas, sades det. Även Newsweeks förstasida förkunnade, "Vi är alla socialister nu." Den måttfulle, nu pensionerade, generalsekreteraren för den Europeiska fackliga samorganisationen (EFS), John Monks, sade det så här: "Över hela Europa är alla socialdemokrater eller socialister numera: Merkel, Sarkozy, Gordon Brown ... . Det är vind i våra segel. "

Men det finns en skillnad mellan keynesiansk socialreformpolitik och desperata statliga räddningsaktioner för att rädda spekulanter, finansiella institutioner och kanske kapitalismen själv. Att det var fråga om det senare insåg många först när den finansiella krisen förvandlades till en statsskuldskris, och stimulanspaketen ersattes av en reaktionär och antisocial åtstramningspolitik, där banker och finansinstitut räddades på bekostnad av vanliga människors levnadsstandard, välfärd och jobb.

Socialdemokratien har, utan undantag, stött alla de nyliberala fördragen och all viktig lagstiftning kring nerskärningarna i EU. De socialdemokratiska partierna har gett fullt stöd till upprättandet av den inre marknaden, som i själva verket har varit ett systematiskt projekt för avreglering, privatisering och undergrävande av de

offentliga tjänsterna och fackföreningarna. Det problem som de socialdemokratiska partierna nu står inför är att kraven på keynesiansk stimulanspolitik som en del av dem förespråkar, står i strid med just de fördrag och lagar som de själva varit med om att införa. Socialdemokraterna har målat in sig i ett hörn och pressas i allt högre grad mellan växande sociala uppror och sin lojalitet till den nyliberala EU.

Den politiska krisen påverkar även partierna till vänster om socialdemokratien. I länder där dessa partier har varit i koalitionsregeringar med socialdemokrater, Frankrike, Italien, Norge och Danmark, har konsekvenserna har varierat från enbart negativt till katastrofalt. I stor utsträckning har de små vänsterpartierna gjorts till gisslan för den nyliberala politiken, inklusive stöd till privatiseringar och USA krigsmaskin, som dess invasion och ockupation av Afghanistan. De har inte kunnat vara konsekventa kritiker av systemet, än mindre erbjuda ett trovärdigt alternativ. Det innebär att det knappast finns någon politisk eller social kraft med styrka och legitimitet i dagens Europa som har möjlighet att ta ledningen och organisera och samordna det sociala motstånd som regelbundet bryter ut i Europa mot nerskärningspolitiken och den snabbt ökande ojämlikheten i fråga om inkomst och förmögenhet.

En av de mest dramatiska och farliga konsekvenserna av denna utveckling, där de traditionella arbetarpartierna driver olika grader av nyliberal politik, är att förtroendet för den politiska vänstern har försvunnit, medan högerpopulism och extremism har vunnit mark. Partier som representerar sådan politik har nu ännu scenen och trätt in i parlamenten i de flesta europeiska länder. Det tyder på att en politisk omstrukturering av vänstern kommer att bli nödvändig för att arbetarrörelsen återigen ska kunna gå på offensiven och skapa ett bredare, alternativt socialt projekt.

Massiva attacker på offentliga tjänster, löner och pensioner

Många hade räknat med att den finansiella krisen, med dess förödande konsekvenser, skulle innebära det slutgiltiga avskedet till nyliberalismen, spekulationskonomin och de fria marknadskrafternas hegemoni. Denna politik hade lett till en dramatisk omfördelning av socialt välfärd från arbete till kapital, från offentligt till privat, och från de fattiga till de rika. Systemet var misskrediterat, och politikerna borde nu inse att systematisk avreglering, privatisering och de fria flödenas kapitalism hade misslyckats katastrofalt. Kasinoekonomin måste stoppas. I Island hade tusentals arbetstillfällen, ja hela samhällsekonomin, förvandlats till ett kasino, där en liten grupp spekulanter berikat sig bortom vår fattningsförmåga på bekostnad av landets befolkning. Det var oacceptabelt; tiden var mogen för kontroll och reglering.

Det var inte vad som hände. De nyliberaler och spekulanter, som starkt bidrog till att orsaka krisen satt kvar i förarsätet, även om nödatgärder utformades och räkningarna reglerades. Det som hände fram till krisen och det som hänt sedan återspeglar naturligtvis maktförhållandena i samhället. Det är inte förnuft utan de rådande maktförhållanden som avgör vilken "lösning" väljs. Hade för-

nuft fått råda - om majoriteten av folkets intressen hade varit avgörande - skulle den destruktiva spekulatönskonomin ha stoppats. Detta skulle ha kunnat uppnås genom lagstiftning, genom att få ökad demokratisk kontroll av banker och andra finansiella institut, och genom att förbjuda blankning, hedgefonder och handel i en mängd olika högrisk (s.k.) finansiella instrument. Detta skulle ha begränsat bankernas makt, begränsat den fria rörligheten för kapital, och reformerat skattesystemet som nu avlastar de rika och uppmuntrar ohämmad spekulatönskonom.

Avreglering av marknader, större klyftor i samhället och omfattande spekulationer var viktiga faktorer som bidrog till att skapa 2008 års ekonomiska härdsmälta. Som ett svar på den lät ett antal regeringar blåsa upp den offentliga skulden för att rädda sina banker, finansinstitut och spekulanter. Effekten var förödande, och i många länder påverkades många människor så starkt att nyliberaler och spekulanter nog fruktade social oro. Tiden visade dock att det inte fanns någon anledning till detta; en folklig revolt mot spekulatönskonomin uteblev. Fackföreningar i vissa EU-länder mobiliserade, men en gemensam europeisk offensiv kamp kom aldrig till stånd. Således kunde nyliberalerna fortsätta sitt projekt att förändra Europa i enlighet med sina egna ekonomiska och politiska intressen.

Det första som nyliberalismens förkämpar och förmanstagare gjorde var att förneka ansvar. Fastän det var deras ohämmade spekulatönskonom och den formidabla omfördelningen av rikedomar från botten till toppen som hade bidragit till att utlösa krisen, så de nu att problemet var att människor hade "levt över sina tillgångar." Myter spreds då och sprids fortfarande, att pensioner och välfärdstjänster är guldkantade och att dessa är de verkliga orsakerna till krisen. I synnerhet den sociala eliten och de dominerande medierna porträtterade arbetande människor i Grekland som om de skulle ha beviljat sig själva privilegier utan någon verklig ekonomisk grund. Detta används som propaganda för att legitimera omfattande angrepp på välfärdsstaten, medan finansiellt kapital skyddas.

Europeiska fackföreningsinstitutet (ETUI) dokumenterade snabbt att dessa påståenden var bara myter med liten koppling till verkligheten. Till exempel ökade arbetsproduktiviteten dubbelt så snabbt i Grekland som i Tyskland från 1999 till 2009. Enligt OECDs (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) statistik arbetar greker i genomsnitt många fler timmar per år (2152) än norrmän (1422) eller tyskar (1430). Medan några få yrkesgrupper har låg pensionsålder, är pensionerna vid tidig pensionering så låga att nästan ingen kan använda dem. Till exempel har bara trettio eller fyrtio av Atens 20.000 bussförare använt den teoretiska möjligheten till pension vid 53 års ålder. Den verkliga genomsnittsåldern för pensionering i Grekland är 60,9 år för kvinnor och 62,4 för män, vilket är högre än i Tyskland, där högerpolitiker spelar på dessa myter. Dessa osanningar dominerar fortfarande i mainstreammedia och i det politiska livet i Europa, något som säger oss mycket om de befintliga maktrelationerna, mediernas underdånighet inför eliten, och vänsterns politiska och ideologiska kris.

Medan räddningsaktionerna räddade spekulanterna,

utnyttjade regeringarna inte möjligheten att öka den demokratiska kontrollen eller ta över ägandet av de finansiella institutionerna. Naturligtvis skulle detta ha varit ett utmanande projekt med tanke på den enorma makt de kapitalistiska krafterna har uppnått i våra samhällen genom avreglering och ackumulering av rikedomar under de senaste decennierna. Slutkommunikén från G20-mötet i Toronto, Kanada i juni 2010 gav oss ett utmärkt exempel på detta. Den innehöll lite utom de välkända, nyliberala förslagen att ta bort ännu fler hinder för den fria rörligheten för kapital, varor, tjänster och arbetskraft. Det fanns ingenting kvar av alla de förslag som hade cirkulerat om behovet av att reglera finansmarknaderna och att föra över mer pengar från banker och finansinstitut. Förluster-na har alltså socialiserats medan vinsterna har privatiserats - igen.

Regeringarna, Europeiska kommissionen, Europeiska centralbanken (ECB) och Internationella valutafonden (IMF) - de tre sistnämnda (o)populärt kallade trojkan - har inte återinfört keynesiansk politik och återreglerat finanskapitalet. Istället har de använt krisen som en ursäkt för att ytterligare omvandla samhället för att möta finanskapitalets behov. Således föreskriver trojkan samma politik i Grekland, Irland, Portugal och Italien som IMF tidigare ålagt utvecklingsländerna och de östeuropeiska länderna genom de så kallade strukturanpassningsprogrammen, d.v.s. massiva privatiseringar. I Grekland har till exempel järnvägarna, vattenförsörjningen i Aten och Thessaloniki, samhällsnyttiga företag, hamnar, flygplatser, och det som återstod av offentligt ägande av nationella telekommunikationsföretag privatiserats. Nedskärningar, privatiseringar och omfattande attacker mot offentliga tjänster hör till ordningen för dagen i land efter land. Detta är ett recept för depression och social kris.

I flera EU-länder - de baltiska staterna, Bulgarien, Grekland, Irland, Portugal, Rumänien, Spanien och Ungern - har löner, arbetsvillkor och pensioner kraftigt försvagats. Pensioner har skurits ner med 15-20 procent i många länder. Samtidigt har lönerna i den offentliga sektorn minskat från 5 procent i Spanien till över 40 procent i de baltiska länderna. I Grekland har antalet offentligtanställda redan minskat med mer än 20 procent. Och ännu mer krävs: i Spanien återbesätts endast en av tio lediga tjänster i den offentliga sektorn, en av fem i Italien och en av två i Frankrike. I Tyskland har 10.000 jobb inom den offentliga sektorn skurits bort, och i Storbritannien har man beslutat att skära bort nära en halv miljon arbetstillfällen, vilket i praktiken kommer att innebära ungefär samma antal arbetstillfällen i den privata sektorn.

Mervärdesskatten (moms) har ökat dramatiskt i flera länder; sociala förmåner har skurits ner, framför allt för de arbetslösa och handikappade; budgetar har skurits ner; arbetsrätten har försvagats (särskilt anställningsskydd); minimilönerna har minskat; system för allmän välfärd har konverterats till program som är behovsprövade (vilket är fallet med det brittiska barnbidraget). Samtidigt har förmögenhetsskatten hållits konstant eller till och med minskat. Kollektivavtal och arbetsrätt har åsidosatts, inte genom förhandlingar med de fackliga organisationerna, utan genom statliga de-

kret och/eller politiska beslut. Ökad konkurrenskraft för europeiska företag upphöjs till det viktigaste målet, något som alla sociala problem är underordnade. Detta är en ny och dramatisk situation i Europa. Den massiva åtstramningspolitiken och angreppen på fackföreningarna utgör, socialt och politiskt, en dödlig mix, och de historiska erfarenheterna i Europa gör dem särskilt skrämmande. Om fackföreningarna inte kan bromsa denna utveckling står vi inför ett nederlag av historiska dimensioner för arbetarrörelsen i Europa, med enorma konsekvenser för utvecklingen av våra samhällen.

Michael Hudson, en före detta Wall Street-ekonom och numera professor vid University of Missouri, konstaterar att det är en massiv kamp mot arbetare som äger rum:

EU använder bolånebankkrisen och det onödiga förbudet för centralbanker att finansiera offentliga budgetunderskott med obligationer - som en möjlighet att bötfälla regeringar och även driva dem i konkurs om de inte är överens om att skära ner på lönerna ... . "Gå med i kampen mot arbetskraften, annars kommer vi att förgöra er," säger EU till regeringarna. Detta kräver diktatur, och Europeiska centralbanken (ECB) har tagit över makten från de valda regeringarna. Dess "oberoende" från politisk kontroll firas som "kännetecknande för demokratin" av dagens nya finansiella oligarki ... . Europa inleder en era av totalitärt nyliberalt styre.

Mot ett auktoritärt Europa

EUs roll har varit avgörande för det som nu sker i Europa. Förutom det demokratiska underskottet som är inbäddat i EUs institutioner, har dessa institutioner bildats och formas under den nyliberala eran. De domineras av kapitalets intressen i en utomordentligt hög grad. Från höjderna i Europeiska unionens styrande institutioner har krisen använts för att föra en massiv kamp för satt ytterligare omvandla Europa till kapitalets idealbild.

Mer och mer politisk makt överförs till de icke-valda EU-institutionerna i Bryssel. EUs enda folkvalda organ, Europaparlamentet, har förbigåtts i mycket av processen. Europeiska unionen rör sig därför nu i riktning mot ytterligare avdemokratisering, med en hastighet och på ett sätt som innebär skrämmande möjligheter.

För närvarande sker denna utveckling genom ett antal politiska innovationer:

1. Den europeiska planeringsterminen, som innebär att de nationella regeringarna varje år måste lämna in sina förslag till statsbudget och strukturförändringar till Bryssel för "godkännande."
2. Europluspakten, en avreglerings- och nerskärningspakt som inkluderar alla euroländer och andra EU-länder som har beslutat att gå med (Storbritannien, Tjeckien, Ungern och Sverige har stannat utanför den). Angrepp på arbetstid, löner och pensioner är en del av pakten.
3. Ny ekonomisk styrning med sex nya lagar, även kallad "sex-pack". Paketet syftar till att ge den rättsliga grunden för genomförandet av den dramatiska nerskärningspolitiken, inklusive verkställighetsregler.

4. Finanspakten, som enligt den tyska premiärministern Angela Merkel, bör vara oåterkallelig, och som kommer att centralisera och ytterligare avdemokratisera den ekonomiska makten i EU, genom att (bland annat) införa ekonomiska och andra sanktioner mot medlemsstater som inte uppfyller kraven. Det är ett mellanstatligt avtal, och därför formellt inte en del av EUs institutionella ram.

Flera av dessa pakter och avtal överlappar varandra, men med en ökande grad av centralisering och auktoritära uppifrån-och-ner-gående politiska instrument, bland annat överföring av makten från nationalstaterna till Bryssel och från Europaparlamentet till kommissionen. Samtidigt ser vi en allt öppnare uppdelning mellan vissa kärnländer centrerade kring Tyskland och Frankrike, samt en periferi av svagare stater, framför allt i östra och södra Europa.

De mest krisdrabbade länderna, som Grekland, Irland och Portugal, har mer eller mindre satts under förvaltning av organ ännu längre bort från den demokratiska legitimiteten: Europeiska centralbanken, Internationella valutafonden och Europeiska kommissionen. Den europeiska arbetsgivarorganisationen, Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe (UNICE) och European Round Table of Industrialists (ERT) jublar över den nya ekonomiska styrningsmodellen för EU.

Den pågående avdemokratiseringen av den ekonomiska politiken, liksom attackerna mot fackföreningsrörelsen som genomförs i syfte att bana väg för den antisociala nerskärningspolitiken, utgör en utveckling som vi knappast sett sedan fascismen besegrades i Europa . Fyra domar (se nedan) i EU-domstolen har alla bidragit till att begränsa de fackliga rättigheterna i EU, inklusive den lagliga rätten att vidta stridsåtgärder. Lägg till detta att de politiska myndigheterna i minst tio av EUs medlemsstater redan har genomfört lönesänkningar i den offentliga sektorn genom att åsidosätta kollektivavtal utan att förhandla med de fackliga organisationerna, och det blir tydligt hur allvarlig situationen är. Ett allt mer auktoritärt Europa växer fram.

EU som ett hinder

Kan denna utveckling stoppas? Går det att rädda det sociala Europa från de pågående massiva angreppen på välfärden och på arbetstagarnas rättigheter? Är det möjligt att mobilisera sociala krafter i Europa som kan bromsa de massiva attackerna från kapitalistiska krafter och deras politiska tjänstemän i syfte att skifta maktrelationer och så småningom skapa en grund för en social offensiv?

För att säga något konkret om detta, kommer vi att titta närmare på de utmaningar och hinder som fackföreningar står inför i den sociala kampen. Vad är det som hindrar dem från att röra sig på ett starkt och samordnat sätt i kampen för att åtminstone försvara de sociala landvinningar som vanns genom välfärdsstaten? Det är nödvändigt då att titta på några viktiga yttre hinder, samt på svagheter inom själva rörelsen.

Det finns en växande insikt om att EU i sig skapar ett antal hinder, inte bara för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Europa utan även för den sociala kampen. Vi kommer att ta sex sådana hinder i betraktande:

Det demokratiska underskottet

Det första hindret är det demokratiska underskottet, som har varit med från början, men som har ökat de senaste åren. Officiellt är budskapet motsatsen från EU och dess medlemsländers regeringar med stöd av Europeiska fackliga samorganisationen (EFS) och andra delar av den europeiska fackföreningsrörelsen. De hävdar att Lissabonfördraget 2007 tog ett viktigt steg mot ökad demokrati i och med att det valda Europaparlamentet ökade sitt inflytande på flera områden.

Tvärtom blev vissa medlemsstater mer eller mindre satta under förvaltning av Europeiska centralbanken och Europeiska kommissionen med stöd från IMF i spåren av den finansiella krisen. Dessutom har parlamentet varit satt ur spel när det gäller stora delar av processen med att utveckla de nya pakter och institutioner som beskrivs ovan. Slutligen kommer den nya makt, som getts till kommissionen att vidta ekonomiska sanktioner mot medlemsländer som inte följer de strikta (och finansiellt och politiskt skadliga) stabilitetskriterierna, att överföra makt från demokratiskt valda parlament på nationell nivå till den icke-valda kommissionen, och alltså ytterligare avdemokratisera beslutsprocessen i Europa.

Konstitutionell nyliberalism

För det andra har nyliberalismen varit konstitutionellt inbyggd i det ekonomiska systemet i Europeiska unionen genom Lissabonfördraget och tidigare fördrag. Kapitalets fria rörlighet och etableringsrätt är huggen i sten, och alla andra faktorer är underordnade denna princip, som vi tydligt har sett på arbetsmarknaden (se nedan). Fri konkurrens är en annan grundläggande princip i EU-fördragen. På senare år har detta också i ökad omfattning tillämpats på tjänstemarknaden, som skiljer sig från varumarknaden på så sätt att handeln med tjänster i huvudsak handlar om köp och försäljning av rörlig arbetskraft.

Det har länge varit ett stående uttryck hos den europeiska politiska vänstern att socialismen är förbjuden enligt EU-fördragen. Med stabilitetskriterierna och det nya sanktionssystemet för att tvinga ner medlemsstaternas strukturella budgetunderskott under 0,5 procent och statsskulden under 60 procent av BNP, kan vi konstatera att det inte är tillåtet med traditionell keynesianism, eller vad vi kan kalla traditionell socialdemokratisk ekonomisk politik som under efterkrigstiden. Detta representerar en dramatisk inskränkning av demokratin i EUs medlemsstater och innebär ett stort steg mot ett mer auktoritärt, nyliberalt EU.

Oåterkallelig lagstiftning

För det tredje gör EUs beslutsprocess ovanstående principer och beslut så gott som oåterkalleliga. Medan alla medlemsstater har något slags institutionaliserat skydd för sina egna grundlagar - exempelvis genom att kräva kvalificerad majoritet (antingen med två tredjedelar eller tre fjärdedelar) för att ändra konstitutionen, måste det inom EU råda full enighet (t.ex. 100 procent av de tjugoåtta medlemsstaterna) för att ändra den. Det innebär att möjligheten att ändra något av EUs fördrag i progressiv riktning genom vanliga politiska processer är praktiskt taget obefintlig. En enda högerregering i en enda medlemsstat kan förhindra detta.

Euron som ekonomisk tvångströja

För det fjärde lägger förekomsten av euron, för närvarande i sjutton av de tjugoåtta medlemsstaterna, många av länderna i ekonomisk tvångströja. Så länge ekonomin och produktiviteten utvecklas olika i medlemsländerna i euroområdet, och det inte finns någon stor gemensam budget för att minska de ekonomiska ojämlikheterna, kommer länderna behöva helt olika penningpolitik. Idag är det Tyskland, Europas "ekonomiska lokomotiv", som drar mest nytta av detta med sin strategi att exportera sig ur krisen; samtidigt som de mest kris- och skuldtyngda länderna, som Grekland, Irland, Italien, Portugal, Spanien och Cypern, är förlorarna. De senare har ingen inhemsk valuta att devalvera och därmed göra sin export billigare och importen dyrare. De länder som har hög inhemsk konsumtion och svag konkurrenskraft tvingas att genomföra en så kallad intern devalvering, d.v.s. öka konkurrenskraften genom lönesänkningar och nedskärningar i de offentliga utgifterna. Detta är förvisso i linje med EUs nyliberala projekt, men det är förödande för ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Denna ekonomiska tvångströja kan också bidra till att det utvecklas motsättningar mellan arbetare i länder med behov av mycket olika politikområden.

Bristande samtidighet mellan beslutsprocesserna och genomförandeprocesserna

För det femte utgör avsaknaden av samtidighet i beslutsprocessen mellan EUs medlemsstater ett hinder för att utveckla tvärnationella mobiliseringar av fackliga och sociala rörelser mot många av de nyliberala och reaktionära politiska åtgärderna. Även om EUs institutioner inför mycket av den politik som beslutas av EU, sker genomförandet vid olika tidpunkter i olika medlemsstater. Attacker på och försvagningen av pensionssystemen t.ex. skedde under en längre tid och i olika former från land till land, baserat på rekommendationer från EU, men inte genom direkt lagstiftning. Detta gör det omöjligt att skapa en gemensam europeisk mobilisering mot dessa attacker.

Detsamma gäller en stor del av EUs privatiseringspolitik. Europeiska unionen tar sällan beslut om direkt privatisering; den beslutar att avreglera eller att tillämpa sina konkurrensregler på allt fler samhällsområden. En av effekterna är privatisering vilket vi har sett inom energi, transport och telekommunikation. Vidare genomförs denna politik vid olika tidpunkter och sätt i olika stater, vilket gör det svårt att mobilisera samordnat motstånd i Europa.

Den mycket speciella lagstiftningsprocessen utgör ytterligare ett problem. Direktiven tillämpas inte i medlemsstaterna direkt; snarare ska innehållet i direktiven införlivas i lagstiftningen i varje medlemsstat. Som om detta inte räcker är EUs lagstiftning skriven på ett nästan ogenomträngligt byråkratiskt språk. Denna verklighet utnyttjas ofta av nationella regeringar och politiker. De spelar ner effekterna av olika lagstiftningsförslag, som senare visar sig ha omfattande negativa effekter.

EU-domstolens utökade roll

För det sjätte har EU-domstolen nyligen tagit på sig en mer framträdande roll när det gäller att omtolka och effektivt utvidga omfattningen av vissa EU-fördrag och viss

lagstiftning, särskilt beträffande handeln med tjänster, d.v.s. handel med rörlig arbetskraft. I detta sammanhang är det viktigt att förstå tillämpningen av de fyra domarna som avkunnades mellan december 2007 och sommaren 2008: Viking, Laval, Rüffert och Luxemburg, som alla bidrog till att begränsa fackliga rättigheter, inklusive strejkrätten.

Innan dessa domar var den dominerande uppfattningen att arbetslagstiftning ligger utanför EU-domänen. Den tillhörde nationalstaternas jurisdiktion. Genom de fyra domarna har motsatsen tydligt fastställts: arbetsmarknadsregleringar är underordnade EUs konkurrenslagstiftning och kapitalets fria rörlighet och etableringsrätt. Domarna har också lett till att omvandla det så kallade utstationeringsdirektivet från ett minimum- till ett maximumdirektiv angående de löner och arbetsvillkor som gäller för arbetstagare i företag som är etablerade i en medlemsstat, när de utför arbete i ett annat.

Direktivet föreskriver att löner och arbetsvillkor i världlandet bör gälla. Men enligt de ovan nämnda domarna har detta nu ändrats till endast omfatta vissa av de minimivillkor som gäller för löner och arbetsvillkor. Därigenom bidrar domarna till social dumpning i Väst-europa. De undergräver både lönenivån och de arbetarskyddslagar som har uppnåtts genom facklig kamp under många decennier. Detta har framför allt gällt byggbranschen samt tjänstesektorer såsom hotell, restauranger och transporter.

De enorma löneskillnaderna mellan länderna i en numera gemensam europeisk arbetsmarknad är det som verkligen driver på denna utveckling som i hög grad skyddas av EUs lagstiftning. ILOs konvention 94, som avser att säkra löner och arbetsvillkor i liknande fall, ignoreras helt enkelt av EU-domstolen. Lägg till detta den höga arbetslösheten och den extrema exploatering som många enskilda arbetstagare från Östeuropa utsätts för i Väst-europa, både lagligt och olagligt, så vi kan lätt förstå hur fackföreningar försvagas och social tillbakagång har blivit ordningen för dagen i allt fler europeiska länder.

EU hotar Europas enhet

Sammantaget ser vi nu en oerhört dramatisk och allvarlig situation i Europa. Medan inrättandet av EUs föregångare, Kol- och stålunionen och Europeiska ekonomiska gemenskapen, delvis baserade sig på en önskan om fred i Europa i spåren av de två världskrigen, skapar de europeiska eliternas EU-projekt i dag en formidabel ekonomisk, social och politisk polarisering. Den så kallade europeiska sociala modellen är på väg att brytas ner. Vi står alltså inför den paradoxala situationen att "fredsprojektet EU" idag är det största hotet mot Europas enighet, inte utifrån en nationell, utan från en social bas. Men vi kan inte bortse från möjligheten att det i vissa situationer kan resultera i motsättningar mellan nationer. Med tanke på Europas historia leker de europeiska ekonomiska och politiska eliterna med elden.

Med alla de hinder som sammanfattas ovan, är det också en öppen fråga huruvida det är realistiskt att tro att Europeiska unionen som helhet kan ändras inifrån genom en bred europeisk mobilisering. Kanske kommer det att bli nödvändigt för enskilda länder att lämna inte bara

euron utan själva EU för att rädda sina ekonomier och sitt folks välfärd. Om så är fallet, är det viktigt att fackföreningar och folkliga krafter massivt mobiliserar för ett Europa som bygger på demokrati, enhet, solidaritet och sammanhållning, och därmed motverkar risken för total europeisk desintegration.

Inre politiska-ideologiska hinder

Fastän EU medför viktiga yttre hinder för den sociala kampen, finns det också inre hinder för fackföreningar att fullgöra sina historiska uppgifter. Detta gäller inte bara på den politiska-ideologiska nivån, utan berör också traditioner och organisationsstrukturer som inte längre är så effektiva när det gäller de nya utmaningarna inom ramen för den globala nyliberala offensiven: den internationella omstruktureringen av produktionen, ökningen av otrygga jobb och migration samt avregleringen av arbetsmarknaderna.

På den politisk-ideologiska nivån påverkas situationen starkt av vänsterns kris, bland annat det faktum att socialt partnerskap och social dialog i stor omfattning har utvecklats till en övergripande ideologi i dominerande delar av arbetarrörelsen både på europeisk och på nationell nivå. Det innebär att den sociala dialogen har fått en upphöjd position som ett sätt att främja arbetstagarnas intressen, helt frikopplat från analys av specifika maktrelationer och hur de kan främja eller hindra möjligheterna för arbetarnas frammarsch. Således är den sociala partnerskapsideologin också i hög grad fri från insikten att sociala framsteg i nuläget endast kan uppnås genom omfattande social mobilisering.

Kritiken av den sociala dialogen och den sociala partnerskapsideologin är naturligtvis inte en kritik av att fackföreningar diskuterar och förhandlar med arbetsgivarna. Detta har de alltid gjort, och det måste fortsätta. Kritiken gäller det faktum att den sociala dialogen, som alltid varit ett av många verktyg i arbetarrörelsens verktygslåda, har förvandlats till den viktigaste strategin. I själva verket har arbetarrörelsen som ideologisk vägledning tagit mycket specifika historiska erfarenheter och agerat som om de var sanna i all framtid. När den sociala dialogen gett resultat i många länder, särskilt under de första decennierna efter andra världskriget, var det just på grund av maktskiftet som skett till förmån för arbetarklassen och fackföreningsrörelsen under perioden innan.

Klasskompromissen och den sociala dialogen var med andra ord resultatet av mobilisering, hårda konfrontationer, och betydande förändringar i maktbalansen. Men i dagens ideologiska version presenterar arbetarledare dem som orsaker till ökat inflytande för arbetstagare och fackföreningar. Detta analytiska fel skapar ideologisk förvirring i fackföreningsrörelsen, som exempelvis i detta uttalande av EFS: "EU bygger på principen om socialt partnerskap; en kompromiss mellan olika intressen av samhället till nytta för alla" (min kursivering).

Inför de massiva attacker som arbetsgivare och regeringar nu riktar mot fackföreningar och sociala rättigheter, sätts sådana ideologiska påståenden under allt större press. Det råder ingen tvekan om att de kapitalistiska krafterna i Europa har dragit sig tillbaka från den historiska kompromissen med arbetarklassen, eftersom de nu attackerar avtal och institutioner som de tidigare

accepterade i kompromissens namn. Ändå är den sociala partnerskapsideologin fortfarande djupt rotad i vida kretsar av den europeiska fackföreningsrörelsen, vilket tydligt illustreras av följande kommentarer från John Monks, (den numera pensionerade) generalsekreteraren för EFS. Utgångspunkten var en hänvisning till vissa tendenser i den amerikanska arbetarrörelsen, där aktivister kampanjar för bredare sociala mål:

Det kan finnas liknande möjligheter i Europa, säger Monks, om fackföreningarna kan gå utanför sin gammaldags entusiasm för gatuprotester och arbeta för bredare politiska förändringar som gynnar arbetstagarna. "Med tanke på den tuffa arbetsmarknaden, och de desperata arbetsgivarna är detta inte en tid för stor militans", säger han. I stället "är det en tid för att kräva bättre villkor för socialbidrag, utbildning, samråd och att införa rättvisare lönesystem, så att det när ekonomin vänder upp inte blir någon upprepning av den kraftiga ökningen av ojämlikheten som har ägt rum under det senaste årtiondet."

Anmärkningsvärt var att Monks kommentarer gjordes långt efter det att den finansiella krisen hade lett till en intensifierad konfliktnivå i flera europeiska länder. Hur Monks tänkte nå bättre sociala förmåner och rättvisare lönesystem utan gammaldags gatuprotester, militans och liknande, framgår inte klart av intervjun. Han kanske menade att detta skulle kunna uppnås genom att erbjuda ytterligare eftergifter till arbetsgivarna? I vilket fall gick EFS så långt även för att vara de, som att skriva ett utomordentligt svagt gemensamt uttalande med de olika arbetsgivarorganisationerna i Europa i samband med beredningen av EU 2020-strategin. Detta hände sommaren 2010, efter att de grekiska fackföreningarna hade genomfört flera generalstrejker, samtidigt som de spanska fackföreningarna förberett sin generalstrejk, och medan de franska fackföreningarna var i full gång att förbereda sin kamp mot en pensionsreform. Uttalandet krävde:

"En optimal balans mellan flexibilitet och trygghet ... Flexicuritypolitiken måste åtföljas av sund makroekonomisk politik, gynnsamt företagsklimat, tillräckliga ekonomiska resurser och tillhandahålla goda arbetsförhållanden. Särskilt bör lönepolitiken som självständigt fastställs av arbetsmarknadens parter, se till att reallöneutvecklingen ligger i linje med produktivitetsutvecklingen, medan andra kostnader för arbetskraften än löner hålls tillbaka om det finns behov för att stödja efterfrågan på arbetskraft ... [Beträffande offentlig service] måste tillgänglighet, kvalitet, effektivitet och ändamålsenlighet förbättras, bland annat genom att dra större nytta av välbalanserade offentliga-privata partnerskap och genom att modernisera det offentliga förvaltningssystemet."

Att kräva att andra arbetskraftskostnader än löner ska hållas tillbaka och att legitimeras privatisering genom offentlig-privata partnerskap på det här sättet i en situation som präglas av kris, ökade klasskonfrontationer, och massiva övergrepp på offentlig service; detta visar att den sociala dialogen som huvudstrategi i dagsläget inte kan ha något annat än demoraliserande effekter på dem som vill kämpa mot social tillbakagång.

Ett annat inre hinder för många fackföreningar är deras engagemang för de traditionella arbetarpartierna. Förflyttningen av dessa partier till höger, samt vänsterns

allmänna politiska och ideologiska kris som beskrivs ovan, påverkar även fackföreningarna. De har dock reagerat olika på denna utveckling. I många länder (som Norge, Sverige, Storbritannien), är lojaliteten mellan de nationella fackliga centralorganisationerna och de socialdemokratiska partierna fortfarande stark, medan den i andra länder är svagare.

Ensam bland de nordiska länderna har det danska LO förklarat sig formellt oberoende av det socialdemokratiska partiet, men utan att anta mer radikala positioner. I Storbritannien har vissa fackförbund, som British National Union of Rail, Maritime and Transport Workers, brutit med socialdemokratin och etablerat sig i en klart mer vänsterorienterad och militant position. I Tyskland genomförde Schröders (s.k. röd-gröna) regering (1998-2005) omfattande attacker mot det sociala välfärdssystemet, och detta har lett till en djup misstro mellan LO (Deutscher Gewerkschaftsbund, DGB) och det socialdemokratiska partiet (SPD). Medan partiet var i opposition försökte det närma sig fackföreningsrörelsen igen, vilket inte är en ovanlig strategi, men det fick ett ganska svalt mottagande från DGB: s ledare, Michael Sommer: "Problemet för SPD är tyvärr att de lider brist på trovärdighet. De var vid makten fram till september förra året och var inblandade i många av de beslut som vi anser är fel. De har fortfarande en lång väg att gå innan de har återställt förtroendet."

De mest extrema erfarenheterna av socialdemokratiska partier i regeringsställning har man fått i Grekland, Spanien och Portugal. Med tanke på hur lätt dessa parter kunde genomföra sina massiva attacker mot välfärdsstaten och fackföreningsrörelsen, kan det vara dags för bredare delar av arbetarrörelsen att ompröva sina starka band till socialdemokratin. Åtminstone är det svårt att föreställa sig att det nära sambandet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin kan vara samma i Europa efter dessa erfarenheter, trots att det har överlevt många djupa konflikter i det förflutna.

Ökat motstånd

Omfattande avregleringar, den fria rörligheten för kapital, och den avgörande roll som globala och regionala institutioner spelar i den nyliberala offensiven nödvändiggör ett globalt perspektiv och samordning av motstånd över gränserna. Endast på detta sätt kan vi förhindra att arbetstagare i ett land spelas ut mot dem i ett annat, grupper mot grupper och välfärdsnivåer mot välfärdsnivåer. Samordning av motstånd över gränserna kräver dock starka och aktiva rörelser på lokal och nationell nivå. Det finns ingen abstrakt global kamp mot krisen och nyliberalismen. Social kamp blir bara internationell när lokala och nationella rörelser inser behovet av samordning över gränserna för att stärka kampen mot internationella och välkoordinerade motkrafter. Men internationell samordning förutsätter att det finns något att samordna. Med andra ord, att organisera motstånd och bygga nödvändiga allianser lokalt är avgörande som ett första steg.

Den sociala kampen i Europa är på väg in i en ny fas. Krisen skärper motsättningarna och provocerar fram konfrontationer. Generalstrejker har återigen tagits upp på dagordningen i många länder, särskilt i Grekland, där befolkningen har utsatts för drakoniska attacker som

hotar deras grundläggande livsvillkor. I Portugal, Italien, Spanien, Frankrike, Irland, Belgien, Rumänien, Bulgarien, Slovenien och Storbritannien har generalstrejker och/eller massiva demonstrationer genomförts. Den mest lovande utvecklingen hittills var den generalstrejk som genomfördes samtidigt av fackföreningar i sex EU-länder (Portugal, Spanien, Italien, Grekland, Cypern och Malta) den 14 november 2011, medan fackföreningar i andra länder höll också demonstrationer eller mer begränsade strejker.

Fastän resultatet av dessa strider hittills är ganska vagt, är det i dessa kamper som vi finner hopp för en annan utveckling: allianser med andra nya och okonventionella sociala rörelser, särskilt bland unga människor, som vi har sett med Spaniens Los Indignados och i Portugal. En sak har i alla fall blivit tydligt: den europeiska sociala modellen, som vi känner den från dess storhetstid, har övergivits av de europeiska eliterna, även om vissa av dem fortfarande ger en läpparnas bekännelse till fackföreningsrörelsen.

Även om det finns många hinder för en europeisering av den sociala kampen, har det funnits några exempel på alleuropeiska kampanjer som anordnas av fackföreningar och sociala rörelser över nationsgränserna. Ett exempel var kampen mot EUs hamndirektiv, som röstades ner i Europaparlamentet under 2003 och 2006, efter påtryckningar underifrån från strejker och demonstrationer. En annan var kampen mot tjänstedirektivet, som visserligen inte avvisades, men modifierades som följd. Kampen mot EUs grundlag (senare Lissabonfördraget) mötte också i viss mån motstånd i alla EU-länder, även om mobiliseringen i huvudsak skedde där man senare röstade mot fördraget, först i Frankrike och Nederländerna, och senare i Irland.

De dramatiska angrepp på fackföreningar och välfärd som nu sker bidrar faktiskt till att stärka ett antal europeiska fackliga ledares röst. Vice generalsekreteraren för Europeiska federationen för offentliganställdas förbund, Willem Goudriaan säger att euroluspakten utgör "en inblandning i kollektiva förhandlingar som vi aldrig tidigare sett i EU." Även den försiktiga EFS generalsekreterare John Monks, som år 2009 sade att alla hade "blivit socialdemokrater eller socialister nu", ändrade sin ton kort före sin pensionering 2011 och karakteriserade euroluspakten på det här sättet: "EU är på kollisionskurs med den sociala Europa ... . Detta är inte en pakt för konkurrenskraft. Det är en pervers pakt för lägre levnadsstandard, mer ojämlikhet och mer otryggt arbete. "

Att EFS, som alltid har varit mycket EU-vänligt, under 2011 för första gången i EUs historia uppmanade Europaparlamentet att förkasta en föreslagen fördragsändring, är ytterligare ett tecken på att en förändring är på gång. Detta skulle kunna bidra till ett ifrågasättande av EUs legitimitet bland de europeiska arbetstagarna. Den fördragsändring, som det handlade om, gällde inrättandet av EUs katastroffond (European Stability Mechanism), vars uppgift är att låna ut pengar till länder i kris. Det fanns ingen sådan mekanism på plats när den grekiska krisen utvecklades. I stället improviserade EU. EFS förkastade förslaget eftersom denna pakt inte innehöll någonting i riktning mot vad som kan kallas ett socialt Europa, vilket blir ett alltmer avlägset mål.

Med fortsatt drakonisk nerskärningspolitik och djupare ekonomiska, sociala och politiska kriser, finns det en möjlighet att motsättningarna ökar inom socialdemokratlin liksom inom fackföreningsrörelsen i Europa. Vi fick kanske en försmak av detta under EFS kongress i Aten i maj 2011, då de mest militanta delarna av fackföreningsrörelsen demonstrerade framför kongressbyggnaden, anklagade EFS för att förråda kampen och bad dem att åka hem.

På den politisk-retoriska nivån pågår en radikalisering av budskapen från de europeiska fackföreningarna som svar på den ekonomiska krisen, vilket backades upp med några symboliska demonstrationer som anordnades av EFS i Bryssel den 29 september 2010, i Budapest den 9 april 2011 och i Wrocław den 19 september 2011. Mycket återstår att göra, innan detta följs av en mer engagerad och utbredd social mobilisering, där fackföreningarna använder sina mest effektiva kampmetoder för att driva igenom sina krav.

Denna brist på fackliga aktioner är naturligtvis inte bara ett ansvar för enskilda personer i ledningen för de internationella fackliga organisationerna. EFS' styrelse består av representanter från ett antal nationella fackförbund, och besluten har ett brett stöd bland dem. Den nya situationen är ett resultat av enorma förändringar i maktbalansen i samhället, av krisen och av intensifierade klassmotsättningar som har tagit bort grunden för en fortsättning av den sociala pakten från perioden efter andra världskriget. Kapitalisterna har ändrat strategi, men fackföreningsrörelsen har inte gjort det. Att erkänna detta och ta hänsyn till konsekvenserna av det är en av de viktigaste utmaningarna för fackföreningsrörelsen i dag.

Vad behöver göras?

Den politiska förskjutningen åt höger och vänsterns politisk-ideologiska kris innebär att fackföreningsrörelsen själv måste spela en mer central, oberoende och offensiv politisk roll - inte politisk i partibemärkelse, utan i den meningen att den förutsätter ett bredare politiskt perspektiv i den sociala kampen. Större delen av fackföreningsrörelsen är inte beredd att ta på sig en sådan roll idag, men den har potential. En utveckling i denna riktning kräver att fackföreningsrörelsen går igenom en förändringsprocess, inte minst på grund av de nya förutsättningarna för kamp som skapats av den globala omstruktureringen, nyliberalismen och krisen. På medellång sikt måste en omorganisation av den politiska vänstern också sättas på dagordningen.

Om sociala framsteg och demokratisering är våra mål, har de pågående ekonomiska och sociala kriserna öppnat dörren på vid gavel. Alltmedan krisen utvecklar sig, växer behovet av en ny och radikal politisk kurs faktiskt dag för dag. Det förutsätter dock att fackföreningarna kan återskapa sig politiskt och organisatoriskt. Den omedelbara uppgiften är att möta de konfrontativa attackerna från kapitalisterna och deras politiska tjänare, för att föra den defensiva kampen mot de massiva angreppen på lönerna, pensionerna och de offentliga tjänsterna. På lång sikt kommer detta inte att räcka, som den skotska socialisten Murray Smith så riktigt påpekar:

Oavsett vilket scenario finns det en strukturell svaghet

i arbetarrörelsen, vilket ger fördelar till regeringen och den härskande klassen. Svagheten är politisk och ligger i avsaknad av ett trovärdigt och synligt politiskt alternativ till nyliberalismen. Ett sådant politiskt alternativ är inte en förutsättning för att motstå attacker på kort sikt, och kanske till och med vinna strider. Men vid en viss punkt har avsaknaden av ett sammanhängande alternativ en demobiliserande effekt. Detta problem fanns också före den nuvarande krisen, men krisen har gjort det till en mycket mer angelägen fråga. Vad som är nödvändigt är att ha perspektiv på hur samhället ska styras, vilket förkroppsligas av politiska krafter med en trovärdig möjlighet att vinna stöd från en majoritet av befolkningen, inte nödvändigtvis omedelbart, utan i ett längre perspektiv. Ett sådant politiskt program skulle innebära att organisera produktionen av varor och tjänster för att möta befolkningens behov på ett demokratiskt beslutat sätt. Det innebär att bryta finanskapitalets järngrepp på ekonomin, att skapa en offentligt ägd finanssektor, att åternationalisera offentliga tjänster, ett progressivt skattesystem, åtgärder som utmanar äganderätten.

Visionen om en alternativ utveckling av samhället är viktig, för att ge inspiration och vägledning till den pågående kampen mot krisen och den sociala nedrustningen. Det är dock osäkert om bristen på alternativ är det största problemet. En alternativ utvecklingsmodell består av väldigt många delar. Alternativet till privatisering är att inte privatisera. Alternativet till ökad konkurrens är mer samarbete. Alternativet till byråkrati och kontroll ovanifrån är demokratisering och deltagande underifrån. Alternativen till ökande ojämlikhet och fattigdom är omfördelning, progressiv beskattning, och fria allmänna välfärdsförmåner. Alternativet till den destruktiva speculationsekonomin är socialisering av banker och kreditinstitut, införandet av kapitalkontroll och förbud mot hantering av misstänkta finansiella instrument. Listan kan göras mycket längre än så.

I stället för en brist på alternativ, kan det också vara en fråga om förmåga och vilja att mobilisera och utnyttja de resurser som krävs för att genomdriva dem. Här är det viktigt att göra upp politiskt med det ideologiska arvet från den sociala pakten - den djupt rotade partnerskapsideologin och tron på den sociala dialogen som det bästa sättet att lösa sociala problem till förmån för alla, som uttrycket låter.

Arbetarklassen, fackföreningarna och andra folkliga krafter står nu inför en brutal maktkamp, som startades uppifrån. De ständiga tendenserna från facken att kanalisera svaret på dessa attacker i det politiska maktvakuum som den sociala dialogen för närvarande utgör på EU-nivå, gör knappast något annat än att försvaga fackföreningarnas kapacitet att mobilisera. Ur denna synvinkel finns det mycket som tyder på att det är förmågan, snarare än möjligheten, som är den viktigaste utmaningen facket nu står inför. Med andra ord har tiden kommit att ge fackföreningarnas kamp en ny inriktning, vilket föreslogs av de baskiska fackliga organisationerna den 27 januari 2011, då de genomförde sin andra generalstrejk på mindre än ett år:

Vi har kommit ut på gatorna, har gått i strejk två gånger och kommer att fortsätta att mobilisera, eftersom

vi inte vill ha den fattiga framtid som de har förberett för oss. De hotade oss med att säga att ingenting skulle bli sig likt efter krisen. Så att göra saker annorlunda ligger i våra händer. Det är nödvändigt att fortsätta att kämpa för en verklig förändring, för en annan ekonomisk och social modell där ekonomin fungerar till förmån för samhället.

Vi har sett tidigare att social kamp utvecklar nytt ledarskap och nya organisationer. Även om högerpopulister och auktoritära tendenser dominerar i EU idag, kan elitens asociala politik också provocera sociala explosioner, särskilt i södra Europa. Det kan öppna möjligheten för en annan utveckling, där målen är mer grundläggande förändringar av makten och egendomsförhållandena samt en fördjupad demokratisering av samhället. Striden står mellan ett mer auktoritärt och ett mer demokratiskt Europa. För närvarande har de auktoritära tendenserna övertaget, men maktrelationerna kan ändras igen.